

- Onderwijskundig ondernemerschap: tussen vasthouden en loslaten –

STAP VOOR STAP OP ONBEKENDE WEG

FOCUS-scholen in Sittard en omstreken bouwen aan de toekomst. In vernieuwingstrajecten doet iedere school dat op haar eigen manier, maar telkens vanuit een door het team gedeelde visie op onderwijs. Kinderen kansen en mogelijkheden bieden om zich veelzijdig en harmonisch te ontwikkelen is het doel. De reis erheen gaat echter stap voor stap en is voor iedere school verschillend.

Op een tiental FOCUS-scholen in Sittard e.o. is ze inmiddels een vertrouwde en graag geziene gast – of liever – kind aan huis: Kris Verbeek van KPC Groep. Geïnspireerd door haar visie op leren met kinderen, geeft ze samen met verschillende teams op gedreven wijze vorm en inhoud aan onderwijsvernieuwingstrajecten, waarvan de weg en de stappen – ondanks een voorbereide en ontspannen leeromgeving – niet van te voren vast liggen. Dat maakt zo'n proces voor veel leerkrachten spannend en uitdagend. Lef, doorzettingsvermogen én vertrouwen in de kinderen, jezelf en in elkaar zijn de belangrijkste eigenschappen om enthousiast op weg te gaan. En als je na verloop van tijd de eerste vruchten mag plukken omdat je ziet dat kinderen lekker in hun vel zitten, genieten van school en ook nog eens prestaties leveren die van hen mag worden verwacht, verdwijnen mogelijke twijfels.

Autonomie en keuzevrijheid

Sommige scholen noemen het 'anders leren', andere spreken van 'actief leren': *what's in the name?* "Meestal zoek ik samen met de school naar een benaming die hen het beste past", zegt Kris Verbeek. Wat ik probeer, is met scholen op zoek te gaan naar hun idealen en vervolgens te kijken wat we daarvan kunnen realiseren. Scholen willen natuurlijk het beste voor hun kinderen en zijn van oordeel dat zelfontdekkend en handelend leren daaraan kan bijdragen. Daarvoor is, vind ik, autonomie, keuzevrijheid en eigen verantwoordelijkheid van kinderen heel belangrijk. Autonomie en onvoorwaardelijke acceptatie van kinderen zijn dan ook de fundamenten van mijn visie op onderwijs en met kinderen leren."

De scholen die Kris Verbeek begeleidt, zijn scholen die graag een aantal vernieuwingen willen doorvoeren, zeker niet vooraan in de rij staan te trappelen voor 'het nieuwe leren', maar wel de behoefte hebben om vanuit een gedegen, eigentijdse visie in een veranderingsproces stappen. Scenario 3 is daarbij het meest omarmde richtpunt. "Onderwijsveranderingen hebben meestal betrekking op een groot aantal aspecten: een andere kijk op leren, de ontwikkeling van kinderen, de inrichting van je gebouw, je manier van lesgeven, je eigen rol als directeur of leerkracht. Als je moet verbouwen vanuit een bestaande situatie, kun je niet alles tegelijk. En als je geen 'tsunami-aanpak' nastreeft, hoeft dat ook niet. Wat ik merk is, dat je wel heel snel muren kunt slopen, maar dat de muren in je hoofd nog niet zo maar weg zijn. Scholen die de vernieuwingen handen en voeten moeten geven, hebben dan ook tijd nodig om afstand te nemen van het verleden en langzaam in te groeien in het nieuwe. Dat voorkomt in ieder geval te snelle beslissingen en aanpassingen, waarop je al gauw moet terugkomen als blijkt dat het allemaal te hoog gegrepen of een brug te ver was."

Loslaten

Kris Verbeek: "Voor leerkrachten is het allermoeilijkste in zo'n veranderingsproces het loslaten van het oude vertrouwde, zoals de methode of klassikale les als norm. Begrijpelijk, want je verliest daarmee ook een stukje zekerheid, overzicht en controle. En zodra de automatische piloot is uitgeschakeld, word je zelf verantwoordelijk voor het leerproces. Dan kan je de angst bekruipen dat er gaten vallen, omdat je niet weet je er voor in de plaats krijgt. Dezelfde soort angst kun je ook bespeuren als het gaat om de veranderende rollen en functies van de leerkracht: minder instructeur, eerder coach en begeleider. Natuurlijk voel je je aanvankelijk

misschien wat onbeholpen als je aanpak 180 graden om moet. Het eerste jaar moet je dat allemaal in je vingers proberen te krijgen, het tweede jaar gaat dat al een stuk gemakkelijker en in het derde jaar zie je de behoefte groeien om pas op de plaats te maken om te kijken hoe verder te gaan. Zo ontstaat eigenlijk als vanzelf een soort cyclisch kwaliteitsproces, waarvan planmatig leren veranderen de basis is. Op het moment dat leerkrachten merken dat kinderen erdoor opbloeien, veel zelfstandiger te werk gaan en gedragsproblemen zienderogen afnemen, dan wordt het effect van de verandering duidelijk en treedt er een kentering op in hun houding. Het eerdere gevoel van onzekerheid en twijfel maakt dan plaats voor een volwaardige en noodzakelijke rol in een begeleidingsproces van het kind.“ Verbeeck voegt er nog aan toe dat de rol van de directeur in een dergelijk vernieuwingsproces cruciaal is: als deze de veranderingen niet regelmatig aanzwengelt en op de agenda zet, niet inhoudelijk betrokken is, leerkrachten niet faciliteert, dan is zo'n proces van meet af aan ten dode opgeschreven.

Samen leren

Naar de waarneming van Verbeeck varen de kinderen er wel bij. Geen gedraai meer op stoeltjes in de grote kring, niet meer vastgekluiserd en bijna bewegingsloos zitten aan een bankje, geen zichtbare verveling meer, een plezierige sfeer in de klas. Vrijwel zonder uitzondering spreiden de kinderen allemaal een actieve betrokkenheid ten toon bij alles wat ze doen, zelfs bij tot dan toe vaak vermaledijde vakonderdelen zoals rekenen en taal. “Kinderen voelen zich gewaardeerd en gehoord. Ze hoeven niet meer verplicht aanwezig te zijn in de grote kring, niet meer ongeduldig te zitten wachten op uitleg, kunnen zelfstandig aan de slag gaan. Dat heeft effect op hun houding, werklust, hun energie. Na een tijdje merk je dat ze weloverwogen keuzes kunnen maken tussen 'moet'- en 'mag'-opdrachten. Waarom? Omdat ze inmiddels geleerd hebben hoofd- en bijzaken te onderscheiden, met eigen vragen en initiatieven komen en aanpakken wat ze voor hun eigen leerproces op dat moment het meest nodig en noodzakelijk vinden. En wat je ook ziet is dat door klasoverstijgend te werken kinderen uit verschillende groepen snel contact leggen met elkaar en daardoor weer leren van elkaar. Nee, niet alleen de jonge kinderen van de oudste, maar dikwijls ook andersom... Want die kleintjes kunnen verrassend pienter zijn!”

Ouders

Mét Kris Verbeeck zijn de FOCUS-leerkrachten ervan overtuigd dat je ouders goed moet informeren en naar mogelijkheid meenemen in dit soort vernieuwingsprocessen. Daarom verschijnen er regelmatig nieuwsbrieven, worden er ouderavonden georganiseerd en zijn ouders welkom om te komen kijken naar het dagelijkse reilen en zeilen in de klas. Verbeeck: “Hoewel de meeste ouders positief zijn over de nieuwe aanpak en aangeven dat het hun kinderen doorgaans goed gaat, heeft een aantal van hen best moeite met woorden als keuzevrijheid, eigen verantwoordelijkheid en loslaten. Natuurlijk zijn ouders ook wel eens bezorgd: of de kwaliteit gegarandeerd blijft, of de kerndoelen wel worden gehaald, of de aansluiting naar het voortgezet onderwijs geen gevaar loopt... Een aantal van hen is wellicht in de media gealarmeerd door de niet altijd positieve berichtgeving over allerlei nieuwe vormen van leren, waardoor ze er doodsbenauwd van zijn geworden. We proberen dan de visie van waaruit wij werken zo open en eerlijk mogelijk op tafel te leggen en hen bij de ontwikkelingen te betrekken.” Zo kan bij ouders het animo voor deze nieuwe manier van onderwijs stukje bij beetje groeien en krijgt de waardering ervan een eerlijke kans.

Meer lezen over achtergronden en uitgangspunten van *Met Kinderen Leren*? Kijk dan op www.kpcgroep.nl/met-kinderen-leren of neem contact op met Kris Verbeeck, k.verbeeck@kpcgroep.nl

FOCUS

FOCUS – stichting voor onderwijs en opvoeding – bestuurt 33 scholen voor basisonderwijs, 3 SBO-scholen en 2 WEC-scholen in Sittard e.o. Ongeveer 860 personeelsleden verzorgen onderwijs voor zo'n 8500 kinderen. FOCUS-scholen kenmerken zich door een brede diversiteit en variëteit in het onderwijsaanbod. Het onderwijsaanbod wordt sterk bepaald door de wijk en het dorp waar de school gelegen is.

Jan Demandt, voorzitter college van bestuur van FOCUS: "Met enkele overkoepelende beleidsplannen als fundament, stimuleren wij dat iedere school samen met de ouders kleur geeft aan een eigen schoolprofiel. Naast dat eigen gezicht van iedere school spreken we binnen onze stichting jaarlijks enkele onderwijskundige doelen af, waaraan alle scholen op een eigen wijze vorm kunnen geven. Op deze manier willen we met onze scholen bereiken dat ze zich verder ontwikkelen als 'waarde(n)volle kwaliteitsscholen', waar kinderen worden geprikkeld om zich optimaal, veelzijdig en harmonisch te ontwikkelen.

Over de aanpak van KPC Groep op een aantal van onze scholen zijn leerkrachten en ouders zeer enthousiast. Ze merken dat hun kinderen veel zelfstandiger hun eigen leerproces zijn gaan sturen, meer eigen verantwoordelijkheid nemen en duidelijk meer plezier in leren hebben gekregen. Voor leerkrachten betekenen de KPC-trajecten: vanuit een gedeelde visie eigentijds uitdagend en uitnodigend onderwijs realiseren. Dat kost tijd en energie, en is niet altijd zonder risico. Maar nu het rendement geleidelijk aan zichtbaar wordt, vormt dat een extra stimulans om door te gaan op de ingeslagen weg."

Voor meer informatie: www.focus-sko.nl